

РОЛЬ ЧЛЕНА-КОРЕСПОНДЕНТА НАН УКРАЇНИ, ПРОФЕСОРА Т.М. ЧЕРЕВЧЕНКО В СТАНОВЛЕННІ ДЕНДРОПАРКУ "СОФІЙВКА" ЯК НАУКОВОЇ УСТАНОВИ НАН УКРАЇНИ

Висвітлено роль Т.М. Черевченко у процесі становлення дендропарку "Софіївка" як наукової установи.

Широковідомий як пам'ятка садово-паркового мистецтва славетний Уманський парк "Софіївка", що на Черкащині, дедалі більше утверджується як дендрологічна науково-дослідна інституція НАН України, центр інтродукції та акліматизації рослин у Правобережному Лісостепу України. За чисельністю зосереджених у ньому дендрологічних колекцій рослин парк "Софіївка" не поступається найбільшим ботанічним садам України. Нині його колекція налічує 2460 видів, форм та сортів рослин, у тому числі 1603 – дерев та 857 – трав'янистих рослин. Серед них є чимало видів, занесених до Червоної книги України. Особливу цінність становлять інтродуковані види дерев, які досягли віку 100 і більше років.

Слід зазначити, що утвердження дендропарку "Софіївка" як наукової установи відбулося у 1955 р. після підпорядкування її Академії наук України. З того часу у "Софіївці" сформувався і виріс потужний науковий колектив, до складу якого входять два доктори, 10 кандидатів наук та 22 наукові працівники – здобувачі наукового ступеня, інженери та лаборанти, котрі плідно працюють, утверджуючи авторитет "Софіївки" як академічної наукової установи.

У становленні дендропарку "Софіївка" як наукової установи НАН України велику роль відіграли директор Центрального республіканського (нині Національного)

ботанічного саду академік А.М. Гродзінський та його наступниця – член-кореспондент НАН України Т.М. Черевченко. За рекомендацією останньої у 1980 р. директором дендрологічного парку "Софіївка" став І.С. Косенко. Т.М. Черевченко підтримала ініціативу адміністрації дендропарку щодо розгортання робіт у західній частині парку та адміністративній зоні з метою створення експозиційної ділянки, де планувалося зосередити найбільшу кількість колекційного фонду рослин. Саме у цій частині парку тепер ведуться роботи з інтродукції та акліматизації деревних, кущових і трав'янистих рослин, їх селекції, впровадження саджанців цінних видів та форм у культуру в Україні.

За ініціативи та безпосередньої участі Т.М. Черевченко було затверджено теми кандидатських дисертаційних робіт, призначено наукових керівників, підготовлено і захищено 6 кандидатських дисертацій: І.С. Косенком, О.К. Мороз, Т.М. Сидорук, О.В. Білик, В.Г. Козловим та Г.І. Музикою.

За підтримки Т.М. Черевченко наукові працівники дендропарку разом з інженерами та науково-допоміжними службами здійснили реконструкцію майже всіх ділянок парку, нові експозиційні ділянки з'явилися на Партерному амфітеатрі, біля Головного входу, на Площі зборів. На території адміністративної зони парку створено дві гірки, де представлено великий асортимент ґрунтопокривних рослин, нову вхідну зону з вул. Київської, де зосереджена

велика колекція видів і форм родини кипарисових, закладено розарій.

Т.М. Черевченко доклала великих зусиль для ініціювання постанови Президії Академії наук Української РСР за № 26 від 23.01.1991 "Про надання Уманському державному дендрологічному парку "Софіївка" АН УРСР статусу науково-дослідної установи та заходи по забезпеченню його діяльності". У цій постанові зазначалося, що в дендрологічному парку "Софіївка" АН УРСР у результаті багаторічного плідного співробітництва з Центральним республіканським ботанічним садом АН УРСР сформовано перспективний напрям наукових досліджень з вивчення природної та культурної флори Правобережного Лісостепу України, інтродукції та акліматизації рослин у регіоні. Відтоді науковці парку активно досліджують біологію інтродукованих рослин, розробляють методи їх розмноження та впроваджують ці види в культуру.

У період з 1988 по 2003 рік науково-дослідна робота у дендропарку була спрямована на вивчення стану рослинності "Софіївки", її реконструкцію та реставрацію основних паркових споруд. За цей час виконано три широкомасштабні теми науково-дослідних робіт. Отримано дві срібні та три бронзові медалі ВДНГ. І.С. Косенко, В.В. Мітін та О.К. Мороз нагороджені премією ім. В.Я. Юр'єва.

Маючи великий теоретичний та практичний досвід вченого і керівника наукової установи та будучи Головою Ради ботанічних садів України, Т.М. Черевченко брала активну участь у проведенні Міжнародної наукової конференції, присвяченій 200-річчю створення "Софіївки" та громадському святкуванню цього ювілею. Глибоко розуміючи суть біологічних наукових досліджень, володіючи винятковим умінням творчо осмислювати фундаментальні здобутки і новітні тенденції вітчизняної та світової ботанічної думки, маючи гостре відчуття найактуальніших проблем, Т.М. Че-

ревченко підтримала ініціативу експедиційних досліджень парків України, Польщі, Німеччини, Чехії, Угорщини.

Коли постало питання про створення Науково-дослідного інституту ландшафтної архітектури та дендрології на базі дендрологічного парку "Софіївка", Т.М. Черевченко зайняла активну позицію. За її участю було організовано чотири наукові відділи: дендрології, паркобудівництва та екології; інтродукції, акліматизації та репродуктивної біології деревних рослин і впровадження; фізіології, селекції, генетики і захисту рослин; науково-технічної інформації, підготовки фахівців і обслуговування.

Т.М. Черевченко постійно турбується про наукові здобутки аспірантів та здобувачів, веде різнопланову громадську роботу. 13 здобувачам наукового ступеня кандидата біологічних наук, які працюють у дендропарку "Софіївка", Вченою радою НБС ім. М.М. Гришка, яку очолює Т.М. Черевченко, були затверджені дисертаційні теми, призначені наукові керівники.

За планом наукових досліджень проводиться порівняльне вивчення стану старовинних парків України і Польщі. На базі "Софіївки" створюється ділянка рослин Червоної книги Лісостепової зони України, вивчаються шляхи їх відтворення та введення в культуру, формуються колекційні та експозиційні ділянки. За підсумками наукових досліджень співробітниками дендропарку друкуються статті в багатьох наукових виданнях, як вітчизняних, так і зарубіжних, зокрема в журналі "Інтродукція рослин", засновниками якого є Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, дендрологічні парки "Софіївка", "Олександрія" та "Тростянець".

Будучи Головою Ради ботанічних садів України, Т.М. Черевченко координує наукову діяльність ботанічних садів та дендропарків України. Це дало можливість науковим співробітникам дендрологічного парку "Софіївка" лише у 1999–2003 роки

взяти участь у роботі 47 міжнародних і вітчизняних наукових конференцій, семінарів та з'їздів. Завдяки постійній консультативній підтримці з боку як провідних наукових працівників НБС ім. М.М. Гришка, так і особисто Т.М. Черевченко за останні п'ять років науковими співробітниками парку опубліковано 17 монографій та 199 наукових праць у журналах та збірниках з питань біології, інтродукції та господарського використання рослин родів ліщина, бук, ялина, ялівець, рододендрон, платан, клен, церцис, маклюра, каркас, граб, яблуня, ірис, рябчик, госта, герань, удосконалення технологій насіннєвого і вегетативного розмноження інтродуцентів, добору оптимальних методів розмноження.

Колектив дендропарку "Софіївка" глибоко вдячний Т.М. Черевченко за постійну підтримку і поради, щиро вітає її з ювілеєм і зичить ще багато років залишатися нашим наставником, керівником та радником.

І.С. Косенко, В.П. Шлапак

Дендрологический парк "Софиевка"
НАН Украины, Украина, г. Умань

РОЛЬ ЧЛЕНА-КОРРЕСПОНДЕНТА НАН
УКРАИНЫ, ПРОФЕССОРА Т.М. ЧЕРЕВЧЕНКО
В СТАНОВЛЕНИИ ДЕНДРОПАРКА "СОФИЕВКА"
КАК НАУЧНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ НАН УКРАИНЫ

Освещена роль Т.М. Черевченко в процессе становления дендропарка "Софиевка" как научного учреждения.

I.S. Kosenko, V.P. Shlapak

Dendrological park *Sofiyivka*, National Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Uman'

THE ROLE OF THE CORRESPONDING
MEMBER OF NAS OF UKRAINE, PROFESSOR
T.M. CHEREVCHENKO IN THE DEVELOPMENT
OF DENDROLOGICAL PARK *SOFIYIVKA* AS
SCIENTIFIC INSTITUTION OF NAS OF UKRAINE

The role of T.M. Cherevchenko in the development of dendropark *Sofiyivka* as scientific institution is described.